

Esikunta

Lainsäädännön kehittäminen ja laintarkastus

Kehittämisenneuvos Kaisa Tiusanen

Lausunto

29.4.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asia: O 48/2019 vp Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen - nykytila ja kehittämistarpeet

Oikeusministeriö on toimittanut eduskunnan tarkastusvaliokunnalle tässä asiassa lausunnon, jossa on käsitelty laajemmin nyt tarkasteltavana olevaa selvitystä. Oikeusministeriö viittaa tältä osin 31.8.2020 tarkastusvaliokunnalle toimittamaansa lausuntoonsa, joka on tämän lausunnon liitteenä. Lisäksi oikeusministeriö esittää kirjallisena lausuntonaan kohteliaimmin seuraavat huomiot päivityksenä aiemmin toimittamaansa lausuntoon:

Ajankohtaisia vaikutusarviointihankkeita

Vaikutusarviointiohjeen uudistaminen

Oikeusministeriö on 22.12.2020 asettanut työryhmän valmistelemaan uuden vaikutusarviointiohjeen. Työryhmän toimikausi on 22.12.2020-31.12.2021 ja kaikki ministeriöt osallistuvat työryhmään. Lainsäädännön arviointineuvoston edustaja on työryhmän pysyvä asiantuntija.

Työryhmän tehtävänä on:

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

- 1) Valmistella uusi säädösehdotusten vaikutusten arvioinnin ohje;
- 2) Raportoida lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmälle työn etene-
misestä;
- 3) Laatia työsuunnitelma ja varmistaa keskeisten sidosryhmien, etenkin
kaikkien ministeriöiden ja lainsäädännön arviointineuvoston, osallistumi-
nen ohjeen valmisteluun;
- 4) Järjestää tarpeellinen määrä kuulemistilaisuuksia ja muita konsultaati-
oita muille sidosryhmille ja keskeisille toimijoille;
- 5) Valmistella suunnitelma uuden ohjeen käyttöönotosta ja siihen liitty-
västä viestinnästä.

Ohjeen uudistamisesta järjestettiin 24.8.-8.10.2020 valtioneuvoston lain-
valmistelijoille ja muille lainvalmisteluprosessiin eri rooleissa osallistuville
Webropol-kysely, jolla kartoitettiin toiveita uudistuksen osalta. Vastauksia
saatiin yhteensä 87 kappaletta ja kyselystä on laadittu erillinen kooste
(VN/12994/2020). Nykyisen ohjeen vahvuutena pidettiin etenkin sen sel-
keyttä ja kokonaisvaltaisuutta. Lisäohjeistusta toivottiin etenkin vaikutusar-
vioinnin menetelmien osalta, uusista vaikutuslajeista ja siitä, mitä vaikutuk-
sia ylipäänsä pitää arvioida ja millä kriteereillä valinta tehdään.

Ohjehankkeen työ on käynnistynyt ja työryhmä järjestää touko-kesä-
kuussa 2021 kuulemistilaisuuksia ja myöhemmin mahdollisesti myös
muuta konsultaatioita keskeisten sidosryhmien kanssa. On selvää, että vai-
kutuserviointiohje koskettaa useita eri toimijoita ja on tärkeää, että heidän
näkemyksensä saadaan mukaan heti valmistelun alkuvaiheessa.

Vaikutuservioinnin osaamisverkosto

Oikeusministeriö on 18.12.2020 asettanut valtioneuvoston vaikutuservioin-
nin osaamisverkoston toimikaudelle 18.12.2020-31.3.2023. Verkosto vas-
taa hallitusohjelman kirjaukseen siitä, että ministeriöiden rajat ylittävää tu-
kea lisätään, jotta lakien vaikutukset myös ihmisten toimeentuloon, ympä-
ristöön, tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja yritysten toimintaedellytyksiin voi-
daan arvioida perusteellisesti (s. 85). Osaamisverkoston tavoitteena on
vahvistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä sekä tukea säädösvalmisteli-
joita vaikutusten tunnistamisessa ja arvioinnissa. Kaikki ministeriöt ovat

edustettuina verkostossa ja sen puheenjohtajana toimii lainsäädännön arviointineuvoston edustaja.

Nyt käsiteltävässä selvityksessä todettiin, että lainvalmisteluun kohdistuvat tietotarpeet ovat huomattavat. Havainto koskee etenkin vaikutusarviointeja ja odotukset kohdistuvat yksittäisiin valmistelijoihin tai valmistelutiimeihin. Valtioneuvoston omissa selvityksissä on havaittu, että valmistelijat kaipaavat eniten tukea vaikeina pidettyjen tai uusien vaikutuslajien arvioinnissa sekä arvioinnin menetelmien osalta. Selvityksissä on noussut esiin tarve varmistaa moniammatillinen tuki valmistelijalle/valmistelijoille. Juristin koulutus ei anna parhaita edellytyksiä esimerkiksi tilastoaineistojen tai laskentamallien käyttämiselle. Siksi on tärkeää, että valmistelijalla on mahdollisuus turvautua eri alan asiantuntijoihin. Toimintansa aloittaneen osaamisverkoston on tarkoitus vastata tähän tarpeeseen sen muodostaessa koko valtioneuvoston kattavan, pysyväisluonteisen uuden rakenteen, joka mahdollistaa vaikutusarviointien tuen yli ministeriörajojen.

Osaamisverkoston tehtävät:

- 1) Verkosto toimii lainvalmistelun vaikutusarviointien yhteyshenkilöverkostona;
- 2) Verkoston jäsen tai varajäsen vastaa toisesta ministeriöstä tulevaan yhteydenottoon, joka koskee vaikutusten arviointia ministeriön toimialalla. Jäsen tai varajäsen välittää tarvittaessa tiedon oman ministeriönsä asiantuntijoille. Verkoston jäsen tai varajäsen välittää omasta ministeriöstään tulevat yhteydenotot tarvittaessa verkoston kautta eteenpäin;
- 3) Verkosto laatii itselleen toimintasuunnitelman yhteistyössä vaikutusten arvioinnin kehittämisen alatyöryhmän kanssa;
- 4) Verkosto tiedottaa vaikutusarviointeihin liittyvistä tutkimuksista, ohjeista ja koulutuksista valtioneuvostossa ja voi järjestää näihin liittyviä tilaisuuksia sekä osallistua ohjeistuksen ja koulutusten laatimiseen;
- 5) Verkosto tekee havaintojensa perusteella kehittämis ehdotuksia vaikutusarviointien tieto- ja koulutustarpeista sekä keinoista vahvistaa valtioneuvostotason yhteistyötä vaikutusarviointien laatimisessa.

Osaamisverkosto tarkastelee toimintasuunnitelmansa nojalla eri vaikutuslajeja ja niiden arvioinnin hyviä käytäntöjä sekä kuulee tarvittaessa myös

valtioneuvoston ulkopuolisia asiantuntijoita. Verkoston toiminnasta tiedotetaan valtioneuvoston lainvalmistelijoille muun muassa Kampus-intranetin kautta.

Muita ajankohtaisia vaikutusarviointihankkeita

Valtioneuvoston toimeksiannosta on laadittu selvitys lainsäädännön jälkiarviointien nykytilasta. Selvitys ”Lakien toimivuuden seuranta ja jälkiarviointi: Nykytilan kuvauksesta kehittämis ehdotuksiin” on julkaistu 28.4.2021 ja löytyy osoitteesta: <https://tietokayttoon.fi/-/lainsaadannon-jalkiarviointi-ja-sen-merkitys-nykytilan-analyysista-kehittamisehdotuksiin>. Hankkeessa on selvitetty, miten säädösten toimeenpanoa, vaikutuksia ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan Suomessa ja kansainvälisesti. Selvitys perustuu hallitusohjelmakirjaukseen siitä, että Suomeen kehitetään lainsäädännön jälkiarviointijärjestelmä. VN-TEAS –rahoitteisen selvityksen ovat toteuttaneet Frisky & Anjoy, Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti ja Suomen ympäristökeskus.

Valtioneuvoston lainvalmistelijoiden koulutusta ollaan myös uudistamassa. Uuden lainvalmistelijan oppimispolun osina, kevään 2021 aikana, on järjestetty ensimmäinen uudistettu lainvalmistelun perehdytyskurssi ja parhaillaan käynnissä oleva ensimmäinen uusimuotoinen lainvalmistelun peruskurssi. Jatkossa on tarkoitus kehittää myös lainvalmistelijoiden jatkokoulutusta. Vaikutusarviointi on näkökulmana mukana näissä koulutuksissa. Etenkin peruskurssilla on tarkoitus antaa uusille lainvalmistelijoille kokonaiskuva vaikutusarviointien laatimisesta ja laatukriteereistä.

Hallitusohjelman kirjausten mukaisesti erityistä huomiota kiinnitetään esitysten perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiin. Oikeusministeriössä on valmistunut syksyllä 2020 valmistelijoille tarkoitettu muistio, jossa käsitellään perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia lainvalmistelussa. Muistio löytyy oikeusministeriön vaikutusarvioinnin ohjesivulta: <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5047355/Muistio-Perus-ja-ihmisoikeudet-lainvalmistelussa.pdf/71863628-e192-8027-1123-ee5fd4525611/Muistio-Perus-ja-ihmisoikeudet-lainvalmistelussa.pdf?t=1612337224437>. Lisäksi on koottu eri ministeriöiden virkamiehistä koostuva epävirallinen työryhmä,

jonka tarkoituksena on tukea perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa konkreettisissa lainvalmisteluhankkeissa.

LIITE:

Oikeusministeriön lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle (O
48/2019 vp) 31.8.2020